

Under nr. 1 - 2004 **LUPEN**

MEDLEMSBLAD FOR LANDSFORBUNDET FOR UTVIKLINGSHEMMEDE OG PÅRØRENDE

Retten til spesialunder- visning opprettholdes

Statsråd Kristin Clemet slår fast i Stortingsmelding at regjeringen vil opprettholde retten til spesialundervisning.

Side 12

Utviklingshemmedes erstatningsansvar ved tingskade

LUPE's advokat har i en betenkning vurdert utviklingshemmedes erstatningsansvar ved tingskade

Side 8

Når forstoppelse blir et adferdsproblem

Vi har klippet en artikkel fra SOR-rapport, skrevet av Thor Visnes.

Side 2

Når forstoppelse blir et adferdsproblem

AV THOR VISNES,
redaktør *SOR-rapport*

Profesjonaliseringen av tiltak og tjenester til mennesker med psykisk utviklingshemning har de siste årene skutt fart. Veldig mange av de tjenestene som ytes i utviklingshemmedes boliger er i dag faglig ledet av en vernepleier. Eller personalet har en vernepleier eller en annen med treårig helsefaglig bakgrunn som veileder.

Det er bra – svært bra.

Mye av disse tjenestene skal leveres til mennesker som helt eller delvis mangler evnen til vanlig kommunikasjon. De mangler ofte evnen til å vite at noe er galt med dem og like ofte mangler de evnen til å uttrykke det gjennom vanlig talt språk.

Dette forholdet krever at de som yter tjenestene har en grundig kjennskap til den enkelte og likeledes en grundig kjennskap til vanlige plager som kan vederfares oss mennesker.

Et problem som stadig dukker opp er at den nødvendige kombinasjonen av grundig kjennskap til den enkelte bruker og grundig helsefaglig kunnskap er til stede.

I mange tilfeller er det slik at den som er faglig leder for en serviceenhet – for eksempel en gruppe bofellesskap – også er administrativ leder. Det er heller ikke ualminnelig at en veileder har veldig mange som skal veiledes.

Alle vet at dette er posisjoner som fører til at den eneste med relevant fagutdanning er den som ser minst til brukerne.

Helsepersonellet må veilede ufaglært personale ut fra det de ufaglærte ser. Det betyr ofte at de veileder ansatte som ikke vet hva de skal se etter.

Da kan det oppstå – og vi vet at det skjer – situasjoner der banale somatiske plager som for eksempel urinveisinfeksjon eller forstoppelse tolkes som problematferd.

Når ingen følger med i det som på fint heter «naturlig funksjoner», kan variasjoner bli meget plagsomme for den som rammes. Og når vedkommende ikke kan kommunisere sin plager på vanlig måte, vil det ofte merkes på adferden.

Et mål i organiseringen av omsorgstjenestene må derfor være at fagfolk med helsefaglig bakgrunn frigjøres fra oppgaver de ikke er utdannet for å utføre og at de kan arbeide som klinikere i egentlig forstand.

I denne sammenheng har både kommunene som organiserer tjenestene og utdanningsinstitusjonene som formidler kunnskap en klar utfordring.

Landsforbundet for
utviklingshemmede og Pårørende

Kontoradresse:

Hans Nilsen Haugesgt. 44B
0481 Oslo

Telefon: 22 22 14 82
Telefaks: 22 22 14 85

Kontortid:

Mandag og tirsdag
kl. 10.00-15.00
Telefonsvarer utenom
disse tidene.

medlemsblad for
Landsforbundet for
Utviklingshemmede og Pårørende

Ansvarlig redaktør:
Kåre Kvalvåg

Annonsealg:
Faktureringservice sør as
Tlf: 32 89 50 50
Fax: 32 89 54 47

Stoff til bladet:
Under LUPEN
Unnelandsvegen 482
5267 Espeland
Telefaks: 55 24 41 08
E-mail: kaare-kvalvaag@c2i.net

Trykkeri:
Grafisk Forum a.s
Kokstadflaten 40
Boks 46 Kokstad
5863 Bergen

Frist for stoff til neste nr.:
1. juni 2004

Viktig seier over RYANAIR i britisk domstol

Det irske flyselskapet Ryanair har som politikk å kreve ekstra betaling fra flypassasjerer med funksjonshemninger som trenger assistanse.

Den 30. januar felte en britisk domstol en dom som forbyr denne praksis, i henhold til landets antidiskrimineringslovgivning. For alle flypassasjerer med funksjonshemninger som er blitt diskriminert av selskapet, er dette en viktig seier.

Robert Ross er rullestolbruker fra London og skulle i 2002 reise med Ryanair. Han har cerebral parese og leddgikt og er avhengig av å kunne benytte rullestol på flyplasser. For dette forlangte Ryanair ca. 230 kroner ekstra.

Ross gikk til sak mot selskapet for diskriminering, da det utelukkende var funksjonshemningen hans som gjorde at han skulle måtte betale ekstra for reisen.

Foruten å få tilbakebetalt avgiften, fikk Ross av domstolen erstattet sitt utlegg til en privat rullestol han kjøpte for i fremtiden å slippe å betale avgift til Ryanair,

samt erstatning for tort og svie på £ 1000 eller ca. 13.000 kroner. European Disability Forum har i en pressemelding uttrykt glede over utfallet av saken men er samtidig dypt skuffet over flyselskapets reaksjon.

Uheldig reaksjon

Ryanair kaller på sin side dommen "mangelfull" og vil anke den, samtidig som de uttalte i sin pressemelding at:

"Ryanair beklager å måtte kreve £ 0,50 av hver passasjer for å dekke kostnadene for å gi assistanse til rullestolbrukere".

- Dette vitner om en svært negativ holdning til flypassasjerer med funksjonshemninger, samtidig som det viser hvilket effektivt redskap en antidiskrimineringslov kan være, sier assisterende generalsekretær i FFO, Jarl Ovesen.

I Norge går FFO inn for å få en generell antidiskrimineringslov for vern av rettigheter for funksjonshemmede, ikke minst for å bekjempe diskriminering på transportområdet.

Et offentlig utvalg skal legge frem forslag om en slik lov inne februar 2005.

FFO i samarbeid med Karrieresenteret på UiO

- behov for økt kunnskap om funksjonshemmedes rettigheter som studenter

Senhøsten 2003 hadde Brukerforum for funksjonshemmede i høyere utdanning et møte om inkluderende arbeidsliv.

For å teste hvorvidt partene i intensjonsavtalen om et inkluderende arbeidsliv har kontakt med utdanningsinstitusjonene, noe FFO mener de bør ha, inviterte vi Karrieresenteret ved Universitetet i Oslo (UiO) til å delta på møtet.

Dette førte til en invitasjon fra Karrieresenteret om samarbeid med FFO for å få mer kunnskap om behov som studenter med funksjonshemming/kronisk sykdom

kan tenkes å ha.

FFO satte også Karrieresenteret i kontakt med FFOU, som kan være behjelpelig med å rekruttere studenter med funksjonshemming, som studerer ved UiO, og som kan være helt konkrete på hvilke problemstillinger de møter både under studier og i overgangen til arbeidslivet.

Karrieresenteret driver med jobbsøketeknisk veiledning og kompetansebevisstgjøring. Du kan lese mer på

<http://www.karrieresenteret.uio.no/intramax/karrieresenteret/>

INGEN HINDRING

STOR KONFERANSE I REGI AV HEDMARK FYLKESKOMMUNALE RÅD FOR FUNKSJONSHEMMEDE

AV TORE GULBRAAR

Den 6. oktober 2003 var en del LUPE-medlemmer på en givende konferanse på Scandic hotell, Hamar med virkelig gode foredragsholdere. Konferansen het *Ingen hindring* og var i anledning av det europeiske året for funksjonshemmede. Bl.a. møtte vi biskop Rosemarie Køhn, forfatteren Knut Faldbakken og fylkesordfører Siri Austeng. Størst inntrykk gjorde likevel livshanterar Lasse Gustavson fra Sverige.

Gustavson var en glimrende foredragsholder som nå blir mye benyttet som innleder ved næringslivskonferanser. Kroppen hans, sterkt forbrent og bevegelseshemmet, har en helt spesiell utstråling. Hans budskap i et nøtteskall er dette: **Din fremtid er avhengig av deg selv og de mål du setter deg.**

Hans egen livshistorie er et vitnesbyrd om at det nytter å komme videre selv om det ser helt mørkt ut.

Lasse Gustavson var brannmann i Gøteborg. I en utrykking kjørte han rett inn 20 tonn propan som eksploderte.

Tillitsvalgte medlemmer fra Hedm/Oppl fylkeslag av LUPE har vært på en konferanse som virkelig gjorde inntrykk. Fra venstre: Liv Grønnæss, Gerd W. Sæther, Reidun Gulbraar, Per Ivar Jahren Tore Gulbraar og Turid Jahren

Bilen de satt i fikk motorstopp og to mann løp gjennom flammehavet for å berge seg. Bare en overlevde.

Etter to måneder våknet Gustavson opp igjen fra en fullstendig bevisstløs tilstand og veide bare 40 kilo, halvparten av vekten før ulykken. Han var så svak at han ikke greide å sitte, han kunne ikke snakke, heller ikke å se. I denne situasjonen satte han seg et mål. Han ville trene seg opp igjen slik at han kunne gå gjennom Sarek, det vakre fjellområdet som hadde gitt ham så mange fine opplevelser som gutt. Utrolig nok greide han det.

Lasse Gustavson sluttet sitt foredrag slik: Teltet mitt måtte sys om og kokeutstyret bygges om for et menneske som bare hadde to halve tommelfingre. Alle mennesker har en bergtopp, sa Arne Næss. Lengselen og visjonen om Sarek ga meg mål og mening. **Hva er Sarek for deg?**

EGENANDELER PÅ TELEFONKONSULTASJON - gledelig at Stortinget vil revurdere ordning

Stortingets Sosialkomite har behandlet forslaget om å fjerne egenandeler på telefonkonsultasjon, som ble innført 1. januar.

Sosialkomiteen mener at egenandeler på telefonkonsultasjoner med lege er uheldig, men flertallet vil ikke slutte seg til forslaget om at den nye egenandelen skal fjernes straks. I stedet vil ordningen bli tatt opp i forbindelse med vårens takstforhandlinger mellom Helsedepartementet og Den norske Lægeforening, og i revidert nasjonalbudsjett.

ÅRSBERETNING 2003

Fylkeslaget for Oppland og Hedmark ble stiftet den 9. juni 1996 på Sanner hotell, Gran på Hadeland.

Pr. 31.12.03 har laget 46 medlemmer, av disse er 23 bosatt i Oppland og 23 i Hedmark.

Lagets årsmøte den 20. juni ble holdt hjemme hos Laila og Bernt Bergli på Gjøvik. Det var åtte personer til stede på møtet.

Møtets tema var hjelpevergenes funksjon. Mange utviklingshemmede har kommunale oppnevnte hjelpeverger. Møtet konkluderte med at hjelpevergen må samarbeide med foreldre eller annen nær slektning og sørge for at disse blir trukket inn i alle planleggings- og evalueringssituasjoner. Et absolutt krav må være at hjelpevergen kjenner den utviklingshemmede godt. Tom Mailund fortalte fra utflytterfesten på Åkershagan. Mange får ikke innbydelse til denne festen. Tore Gulbraar vil ta saken opp med kulturkontorene i Stange og på Hamar.

Årsmelding og revidert regnskap ble enstemmig vedtatt.

Valget fikk følgende utfall:
Tore Gulbraar, Hamar, leder
Bernt Bergli, Gjøvik, kasserer
Reidun Gulbraar, sekretær
Inger Bø, Fåvang
Turid Jahren, Hamar
Åsta Strangstad, Tretten
Liv Grønness, Hamar

Den 24. november arrangerte laget sin tradisjonelle høstfest med middag og

dans til levende musikk. Festen ble lagt til Scandic hotell på Hamar hvor vi fikk utmerket service. Festen var særlig beregnet på funksjonshemmede med stort bistandsbehov og rullestolbrukere. Av den grunn begrenset vi deltagerantallet til 100. Vi fikk en direkte bevilgning fra Sosial- og helsedirektoratet på kr. 5.000 til dette arrangementet i tillegg til støtte på fylkesnivå. Festkomiteen gjorde en fin jobb og besto av Turid Jahren, Laila Bergli og Reidun Gulbraar.

Den 6. oktober deltok seks av våre tillitsvalgte på konferansen **INGEN HINDRING** i regi av Hedmark fylkeskommunale råd for funksjonshemmede. Konferanse var meget interessant med foredragsholdere som Rosemarie Køhn, Knut Faldbakken og Lasse Gustavson.

Laget har god kontakt med FFO-fylkeslagene i Oppland og Hedmark. Den 26.04 deltok Tore Gulbraar på årsmøte i Hedmark fylkeslag på Elverum og den 28.04 på årsmøte i Oppland fylkeslag på Biri. Den 24.08 var det ekstraordinært årsmøte i Oppland FFO. Her møtte Bernt Bergli.

Vårt styremedlem Turid Jahren er vararepresentant til landsstyret i LUPE og møter fast på alle styremøter. Hun holder fylkeslaget orientert om hva som rører seg innefor organisasjonen. Tore Gulbraar har frasagt seg vervet som styremedlem i Samordningsrådet (SOR).

Hamar, 31.01.04
Tore Gulbraar
 leder

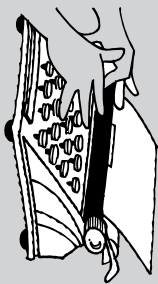
www.landsforbundet-lupe.no

LUPE har et drøyt halvt år hatt egen hjemmeside på internett og det er gjort et betydelig arbeid med å gjøre nettsidene kjent blant medlemmer, fagfolk og andre interesserte.

Arbeidet bærer frukter og det kommer stadig henvendelser fra mennesker som er opptatt av de utviklingshemmedes livs og levekår.

Også fra vårt naboland i Danmark har det kommet henvendelser. En del henvendelser er fra mennesker som vil vite mer om LUPE, men også en del studenter søker kunnskap om utviklingshemmede og deres levekår.

Hjelp oss å gjøre vår informasjon kjent. Gi internettadressen vår (identisk med overskriften på denne artikkel) til personer som er opptatt av utviklingshemmede. På sidene til LUPE finner man foruten informasjon om LUPE en del artikler med informasjon om aktuelle problemstillinger, arrangementer og lignende. Også medlemsbladet Under LUPEN finner man i sin helhet på nettet.

Selvbestemt abort innebærer rett til å vite

Norske kvinner er de eneste i Europa som ikke tilbys ultralyd rutinemessig

TORE GULBRAAR

Mange kvinner velger å ta abort, faktisk 30 prosent av kvinner som i dag er mellom 45 og 59 år har valgt å ta abort i løpet av livet. Grunner for abort kan være mangel på partner, dårlig økonomi eller at svangerskapet ikke var planlagt. Dette er virkeligheten i dagens Norge slik det kommer fram i statistisk materiale.

Mange velger abort

I spørreundersøkelser sier tre av fire kvinner at de vil bære fram et barn hvor det er påvist sykdom eller avvik hos fosteret. Forsker Sølvi Marie Risøy ved Rokkansenteret i Bergen stiller seg tvilende til dette materialet. Det kan være stor forskjell på hva kvinner sier de vil gjøre – og hva de faktisk gjør. Hun har intervjuet 20 kvinner som alle valgte å ta abort etter at fosteret fikk påvist alvorlig sykdom eller avvik som ville ha ført til stor grad av funksjonshemming.

Det viser seg at svært mange velger abort når de får en slik dramatisk beskjed. Hvor mange vet vi ikke fordi tall om dette finnes ikke. Det som er klart er at kvinner som har gått gjennom fosterundersøkelser med ultralyd eller fostervannsprøver og har fått vite om avvik eller sykdom hos fosteret, ikke oppgir dette som grunn for å ta abort. Hvorfor? Jo, det har blitt en skam å få fjernet fosteret på et slikt grunnlag. Svært mange miljøer i dag anerkjenner kvinnens soleklare rett til å ta abort. Vi vil som regel akseptere hennes grunner for en slik avgjørelse. Men hun må ikke gjøre det på grunn av redselen for å få et funksjonshemmet barn. Da vender storsamfunnet tomelen ned. Og hvem orker å ta opp kampen som føres på to fronter: De som sier at vi ikke vil ha et sorteringssamfunn og mødre som står fram og sier de så glade for at deres sønn eller datter er funksjonshemmet

Akseptering, ikke fordømmelse

Grunnen til at jeg i det hele tatt kaster meg inn i

denne debatten om fosterdiagnostikk er for å si at vi må støtte de kvinnene som velger å ta abort der det er påvist alvorlige skader på fosteret. Vi støttet i sin tid kvinnens rett til selvbestemt abort. Selvbestemt betyr en avgjørelse på fritt grunnlag. Det er en tung avgjørelse å ta, den har krav på akseptering, ikke fordømmelse.

Den nye ultralydloven er restriktiv

De fleste kvinner er engstelige for å få et barn med sterk funksjonshemming sier overlege Ingjerd Ødegård ved Ullevål universitetssykehus. Hun har i sin praksis hatt kontakt med over 1000 kvinner som bærer på en slik engstelse. Det er naturlig at de vil ta i bruk de hjelpemidler som legevitenskapen kan tilby for å unngå et slik uønsket situasjon. Den nye ultralydloven har et restriktivt syn på fosterdiagnostikk. På mange måter blir dette et overgrep mot kvinner og deres familier, hevder overlege Ødegård.

Det er de familiene som takler livet med et funksjonshemmet barn som har preget den offentlige debatten. De funksjonshemmede du ser på gata og på TV er som regel velfungerende, de har foreldre som snakker varmt om hvor glade de er for at de ikke valgte abort. De fleste foreldre med et funksjonshemmet barn sliter tungt og har ikke ressurser til å hevde et annet syn. De har nok med å klare en tøff hverdag.

Hvor står LUPE?

Hvor står LUPE og de andre støtteorganisasjonene i denne debatten? Svært lavt skulle jeg tro. Ingen vil bli mistenkt for at de ønsker seg et annet barn enn det de nå en gang fikk. Men det er ikke det som det dreier seg om. Vi må tørre å stå fram å si at det er ikke en ønskesituasjon å få et funksjonshemmet barn inn i en familie. Mange kvinner vil også i fremtiden stå i en vanskelig valgssituasjon. Alle gravide bør ha rett til å få vite om det er avvik på fosteret. Ultralyd og fostervannsprøver er et hjelpemiddel når valg skal tas, ikke en trussel.

For stort press

Foreldre med funksjonshemmede barn forteller dette om sin livssituasjon:

- Noen forteller at de i praksis mister mye av sitt eget liv til svært krevende omsorgsoppgaver, ofte for resten av livet.
- En del familier går i oppløsning fordi de ikke klarer presset. Det gjelder også ressurssterke familier.
- Søsken til funksjonshemmede kan i mange tilfeller få mindre oppmerksomhet enn de ellers ville fått.
- Kvinnene sitter ofte igjen med det tunge ansvaret og pleien etter et samlivsbrudd.

Kilde: Dagbladet

Bioteknologiloven

- Før jul vedtok Stortinget den omstridte Bioteknologiloven, som regulerer bruken av ultralyd i svangerskapet.
- Før 18. uke kan ultralyd kun brukes som ledd i svangerskapsomsorg, og ikke for å påvise eller utelukke avvik eller sykdom ved fosteret
- definert som fosterdiagnostikk.

- * Selv om SV og KrF sto samlet bak lovforslaget, har de i ettertid vært uenige om hva som faktisk er vedtatt. På grunn av uklarhetene i loven, har Stortinget bedt om retningslinjer for bruken av ultralyd. Disse utarbeides nå av Sosial- og Helsedirektoratet.

Kilde: Adresseavisen

Økt forståelse for funksjonshemmede

Et av målene for det Europeiske Året for funksjonshemmede i 2003, var bedre synliggjøring av funksjonshemmede i samfunnet. En undersøkelse gjort av Eurobarometer viser at man langt på vei lyktes i dette.

Mer bevissthet og flere handlingsplaner

Flertallet av de som svarte hadde ansett Året som en nyttig bevisstgjøringskam-

panje omkring funksjonshemmedes situasjon. I september 2003 var 1/3 av europeere bevisst på kampanjen. 81 % av de spurte var blitt oppmerksom på Året for Funksjonshemmede gjennom media. 2003 ga også sterkere incentiver til EUs medlemsland om å styrke politikk og lovgivning overfor funksjonshemmede. Flere land er blitt inspirert til å introdusere handlingsplaner for funksjonshemmede, som Danmark, Sverige, Finland, Spania og Hellas.

Studiereiser til ansatte i helseforetakene

Legemiddelindustrien ber om møte med helseministeren

Legemiddelindustriforeningen (LMI) har i et brev til helseministeren foreslått et møte der departement, representanter for de regionale helseforetakene og legemiddelindustri kommer sammen for å finne en form for samhandling som er i samfunnets og pasientenes interesse.

Bakgrunnen er vedtaket i Helse Øst om nye etiske retningslinjer.

- Vi tar vedtaket til etterretning, men ønsker å peke på at alle er tjent med at

norske leger til enhver tid er faglig oppdatert om den rivende medisinske utviklingen, sier administrerende direktør Helge Lund i LMI.

- I den grad det vil vise seg at faglig oppdatering av helsepersonell vil måtte bli prioritert ned til fordel for mer presserende oppgaver, kan det skapes en uheldig situasjon som fort kan utvikle seg til en lavere kvalitet på helsepersonellens kompetanse og kunnskaper. Det kan ingen være tjent med, sier Lund

Tar 4 millioner fra FFO

- Stortingsflertallet halverer tilskuddet

Regjeringspartiene og Frp vil frata FFO hele 4 millioner kroner i driftstilskudd. Dette går fram av en innstilling fra Stortingets sosialkomité som ble lagt fram torsdag 1. april. Konsekvensene av komitéflertallets innstilling kan bli dramatiske for FFO.

- 4 millioner i kutt vil utvilsomt redusere funksjonshemmedes mulighet til å bli hørt i samfunnet, sier Arnt Holte, leder i FFO.

Det er innstilling til stortingsmelding nr. 40 (Nedbygging av funksjonshemmede barrierer) at Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti går inn for at FFO

skal få halvert sitt statlige øremerkede driftstilskudd.

Ikke for sent å snu!

Det store inntektsbortfallet kan få alvorlige konsekvenser for FFOs virksomhet og dermed organisasjonens mulighet til å ivareta funksjonshemmedes interesser i samfunnet. Holte ber nå både regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om å tenke seg om en gang til før høstens budsjettbehandling tar til.

- Det er ikke for sent å snu i denne saken, sier Holte, som minner om at budsjettet for neste år først skal vedtas i høst.

Utviklingshemmedes erstatningsansvar ved tingskade

AV FINN KÅRE BROX, ADVOKAT MNA

Jeg legger følgende til grunn ved denne uttalelsen:

- Skadevolder er en psykisk utviklingshemmet som er beboer i kommunaleid bolig, under HVPU-reformen.
- Skadevolderen er ikke umyndiggjort.
- Skadevolderen gjør skade på eiendeler tilhørende personalet som er ansatt av kommunen for å bl.a. ivareta den angjeldende skadevolder som beboer i boligen.

Uttalelsen gjelder spørsmål om den psykisk utviklingshemmede beboer og skadevolder er erstatningsansvarlig.

1. Skadeerstatningslovens § 1-3 er direkte anvendelig på et slikt tilfelle.

Paragrafen lyder slik: «Den som er sinnssyk, åndssvak, bevisstløs eller befinner seg i en lignende forstyrrelse av sinnstilstanden, plikter å erstatte den skade han volder for så vidt det finnes rimelig under hensyn til utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers.»

Lovens system er således at sinnssykdommen m.v. fritar for skyldansvar generelt, tilsvarende som i strafferetten, men at ansvar likevel kan pålegges etter en konkret rimelighetsvurdering ut fra bl.a. de hensyn som er oppregnet i paragrafen. Regelen innebærer et visst brudd på det ellers gjeldende prinsipp i vår rett om at hvor slike tilstander som er beskrevet har virket innpå handlingen, svarer ikke den sinnssyke m.v. for følgende av den. Ansvaret inntreer imidlertid ikke uten videre, men det skal vurderes konkret om den sinnssyke m.v. skal erstatte den skaden som er voldt.

§ 1-3 innebærer at jo mer den psykisk utviklingshemmede er å laste for skadeverket, jo mer sannsynlig er at han er erstatningsansvarlig.

Videre følger det av paragrafen at dersom den psykisk utviklingshemmede ikke har økonomisk evne til å betale erstatning,

skal det mye til at for at han blir erstatningsansvarlig. På den annen side innebærer paragrafen at dersom den psykisk utviklingshemmede har økonomisk evne til å betale erstatning, taler det for et erstatningsansvar.

Lovens system innebærer at graden psykisk utviklingshemming har betydning: Jo større psykisk utviklingshemming, jo mindre sannsynlig er det at den psykisk utviklingshemmede blir erstatningsansvarlig.

2. Av skadeerstatningslovens § 1-2 fremgår at foreldre plikter å erstatte skade voldt av barn og ungdom under 18 år så fremt foreldre «har latt det mangle på tilhørlig tilsyn eller på annen måte ikke har gjort det som etter forholdene er rimelig å kreve av dem (foreldre) for å hindre skadeforvoldelse.» Av samme paragraf fremgår at foreldre er objektivt ansvarlig (uansett egen skyld) for skade voldt forsettlig eller uaktsomt av barn under 18 år, som foreldre bor sammen med og har omsorg for, med inntil kr. 5.000,- for hver enkel skadeforvoldelse. Denne paragrafen er ikke direkte anvendelig på det typetilfellet denne uttalelse omhandler. Derimot vil paragrafens prinsipp vedrørende konsekvensene av mangel på «tilbørlig hensyn»: erstatningsansvar, kunne komme til anvendelse på vårt tilfelle.

Jeg forstår kommunen må kunne sies å langt på vei ha omsorgsansvar for beboere under HVPU-reformen, tilsvarende det omsorgsansvar som foreldre har for sine barn under 18 år. Dette innebærer at dersom kommunen har latt det mangle på tilbørlig tilsyn overfor beboer under HVPU-reformen, skal det lite til for at kommunen blir erstatningsansvarlig for de skader den psykisk utviklingshemmede gjør. I så fall blir ikke den psykisk utviklingshemmede erstatningsansvarlig.

3. Skadeerstatningsloven § 5-1 regulerer skadelidets medvirkning. Paragrafens før-

ste punkt lyder slik: «Dersom den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har medvirket til skaden ved egen skyld, kan erstatningen settes ned eller falle bort for så vidt det er rimelig når en tar hensyn til adferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers.»

Dette innebærer at dersom personalet i den angjeldene boligen kan sies å ha medvirket til skaden ved egen skyld, kan en psykisk utviklingshemmet som eller ville være erstatningsansvarlig for sitt skadeverk bli uten erstatningsansvar.

Personalet må kunne sies å ha «medvirket til skaden ved egen skyld» dersom personalet ikke har hatt tilsyn med beboeren som personalet var pliktig til. Det kan imidlertid være problematisk å bevise at personalet har opptrådt slik.

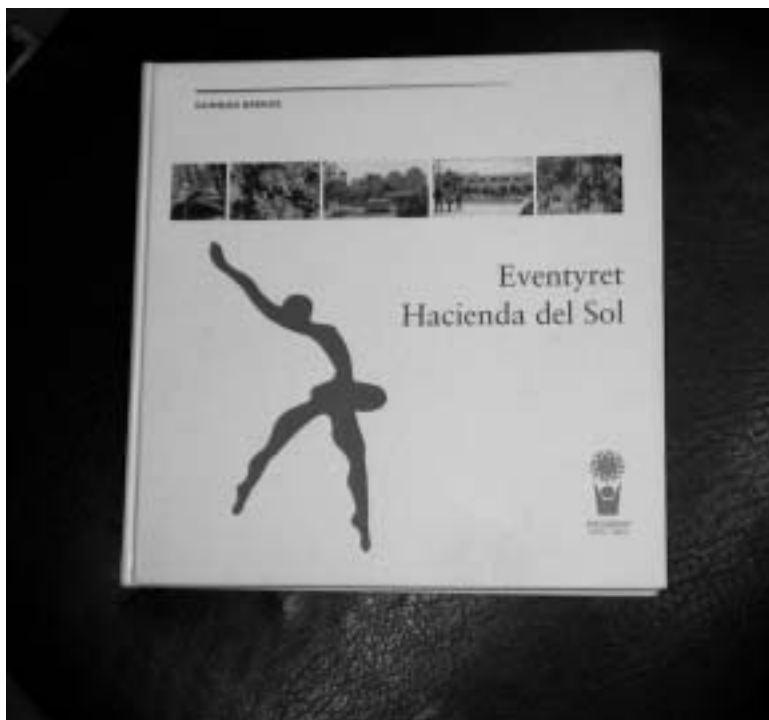
Paragrafens annet ledd lyder slik: «Som medvirkning regnes det og når den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren har latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade, eller etter evne å begrense skaden». Dette kommer til anvendelse spesielt dersom beboeren har utført tingskade tidligere, og dersom personalet kjenner til dette. I så fall påfører det personalet/den skadelidte plikt til å ta nødvendige forholdsregler for å fjerne eller minske risikoen for ny skade – eksempelvis unnlate å parkere sin bil utenfor boligen. Dersom personalet ikke gjør det, skal det meget til for at den psykisk utviklingshemmede beboeren blir erstatningsansvarlig for den nye skaden.

4. På dette grunnlaget **konkluderer** jeg med at det skal meget til for at en psykisk utviklingshemmet beboer under HVPU-reformen blir erstatningsansvarlig for skade på personalets eiendeler. Det er derfor tilrådelig å i utgangspunktet avvise erstatningsansvar i ethvert tilfelle hvor erstatningskrav blir fremmet av personalet overfor den psykisk utviklingshemmede beboer under HVPU-reformen.

Gunnar Brekke, mangeårig leder av institusjonen Furuly på Askøy, har igjen levert en flott og interessant bok. *Eventyret Hacienda del Sol*, er blitt en lettlest og billedrik dokumentasjon på historien om Solgården.

Gunnar Strømme, styreleder i Solgården BA, skriver i forordet i boken: " Forfatteren av denne boken, Gunnar Brekke, var selv til stede ved åpningen av Solgården i april 1972. Gjennom sitt arbeid og sine tilitsverv, bl.a. som styreleder for Samordningsrådet for Åndsvakeomsorgen i Norge, nå Stiftelsen SOR, kjente han flere av Solgårdens pionerer personlig. Det er derfor an person med førstehånds kjennskap både til Solgården og til miljøet for øvrig som her forteller om Solgårdens etablering, og som gir oss glimt fra Solgårdens 30 årige historie."

Og historie er det blitt. Gunnar Brekke kan som få andre sette de ulike strømninger i samfunnet i direkte relasjon til endringer i vilkårene for de utviklingshemmede. I denne sammenheng får vi et innblikk i hvordan den sosialpolitiske debatt på 60-tallet ble preget av normaliserings- og rettighetstenkningen som vokste frem. Historien om ervervelsen av den 400

SOLGÅRDEN MELLOM TO PERMER

mål store tomten og etableringen av et ferie- og helsesenter for psykisk utviklingshemmede er både spennende og detaljert fortalt.

I denne historien hører også byggingen av kirken som i ettertid fikk navnet Pastor Olav Kr. Strømmes Minnekirke. Et sterkt engasjement for Solgården og de muligheter det store området hadde fikk også utløp i bygging av denne vakre kirken som ligger litt tilbaketrukket i åsen ovenfor Solgården.

Fra kirken har en flott utsikt over Solgården, den nærmeste byen Villajoyosa og Costa Blanca. I dag er kirken den best besøkte av alle de 44 kirkene Sjømannsmisjonen har spredt over hele verden.

Gunnar Brekke presenterer ikke bare historien om Solgården. Han inviterer alle sine lesere til å komme å oppleve

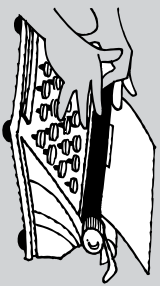
dagens Solgården. Som han skriver: " *En kan faktisk være stolt av Solgårdens innsats for å skape trygghet, trivsel og glede.... I et godt miljø preget av menneskelig kontakt og nærhet, og så samtalen med en riktig porsjon nysgjerrighet på hva det er som gjør livet godt å leve for den andre.*"

Nei det står ikke på trykk, men følelsen etter å ha lest boken gir deg nettopp dette ønsket om å få del i dette ferie- og helsesenterets inkluderende opplevelser.

Bokanmeldelse

Tittel: Eventyret Hacienda del Sol
Utgitt av: Solgården BA
Ferie- og helsesenter
År: 2003
Forfatter: Gunnar Brekke
Ant. sider: 149
Pris: 198,00

Anmeldt av Kåre Kvalvåg

Skriv til oss.
 Innleggene står for lesernes egen regning.
 Kort eller langt ...
 ... dine meninger teller ...

FFO kurs for foreldre med funksjonshemmede barn.

AV HARALD HANSEN, SOGN OG FJORDANE.

Underteikna deltok 6-7 mars på kurs for foreldre med funksjonshemma barn i regi av FFO sentralt. Eg deltok som representant frå FFO Sogn og Fjordane, som har satt foreldre og funksjonshemma barn som eit av satningsområdene dette året.

Det var påmeldt fleire enn det var plass til, men FFO hadde gjort mykje for at alle skulle få vere med på dette. Kurset begynte laurdag og varde utover heile dagen fram til middag om kvelden. Tema denne dagen var: Sosiale tenester (omsorgslønn, avlastning, støttekontakter, brukarstyrt personleg assistent), Trygderettigheter (hjelpemiddel, bostøtte, tilskot/lån til bustad), Pleiepengar, Opplæringspengar, Hjelpeverjeordninga, Pensjonspoeng for omsorgsarbeid, Barnevern og rettigheter i forhold til helsevesenet.

Dei to som haldt desse foredraga var Arnfinn Aarnes, frå FFO og Jurist Atle Larsen, frå FFO Rettighetssenter.

Dette var tema som var kjent for mange av oss, men vi fekk oss mange "AHA" opplevingar. Det viste seg at det var mykje som vi ikkje kjende til eller som var endra utan at ein var blitt informert om dette. Det som var spesielt interessant denne dagen var temaet som Atle Larsen tok for seg. Det gjekk på trygderettigheter m.m. og det var veldig interessant å få høyre kva rettighetssenteret hadde klart å få til i fleire spesielle saker som gjekk på trygderettigheter. Det viser seg at trygdekontora ikkje er til for oss brukarane, men for det offentlege for å hindre oss å få støtte til forskjellige tiltak. Det var følinga mange sat igjen med etter å ha høyrte dei erfaringane som han hadde gjort som jurist. Fleire vart oppfordra til å sende forskjellige saker til rettighetskontoret slik at dei kunne vurdere desse. Det var fleire som delte sine forskjellige erfaringar med oss og det var tydeleg at det ikkje er enkelt å nå fram med sine krav.

Etter kurset var ferdig for kvelden samlast vi til ein hyggeleg middag.

På søndagen hadde vi som tema: Habilitering og individuell plan ved Arnfinn Aarnes og Barnehage og skule ved Hanne Witsø, frå FFO.

Hanne Witsø er ansatt i FFO og har som hovudområde å arbeide med forhold som går på barnehage og skule. Vi fekk ein god innføring i dei forskjellige lovene som gjeld og kva krav vi kan stille overfor barnehagen/skulen i forhold til spesialpedagogisk undervisning. Etter dette hadde vi gruppearbeid som gjekk på kva vi syntes var viktig å få i orden i forhold til våre barn. Generelt var det eit krav om stabilitet og mulighet til å kunne stole på at tiltak som var vedtekte vart gjennomført etter planane og ikkje berre lagt vekk. Når det gjekk på den sosiale delen følte mange at det var vanskeleg å få bistand frå dei, og då spesielt med tanke på avlastning og støttekontakter. Mange hadde problem med å få kvalifiserte støttekontakter i dei tilfella det var nødvendig i forhold til bruk av medisinar. Eit anna problem som og kom fram var lærarane sin motvilje til å gje elevane medisiner. Problema gjekk spesielt på kven har ansvaret viss det blir gitt feil medisin eller feil dose. FFO har arbeidd med dette i lang tid utan at det er komen noko løysning på dette enda dessverre.

Som sagt var det mange som hadde meldt seg på dette kurset og det var ei aktiv forsamling som deltok aktivt i diskusjonane og dessverre viste det seg at tida ikkje rakk til så nokre av temaa måtte kortast ned noko. Men evalueringa viste at dette var eit kurs som det var eit omfattande behov for. Det var ønske om at FFO i framtida arrangerte desse kursa på regionalt plan i staden for på landsplan, ein meinte at ein ville kunne dekke fleire personar med å køyre kurset regionalt, og vi håper at FFO tek dette til seg og gjer noko med det.

Skal det seiast noko om LUPE si deltaking, så må eg seie at eg vart skuffa over å sjå at det ikkje møtte ein einaste ein frå LUPE. Det var ein skuffelse, men eg har i ettertid forstått at det var andre årsaker som gjorde at den som LUPE meldte på ikkje kunne møte. Det var representantar frå mange forskjellige lag og organisasjonar og det var veldig nyttig å høyre andre sine opplevingar som foreldre sjølv om borna hadde svært forskjellige handikap. Det varierte frå immunsvikt, diabetes til multihandikappede.

Eg vil på det sterkaste oppmode LUPE om å sende personar på desse kursa når dei vert arrangert i framtida, det var eit veldig lærerikt og nyttig kurs.

Representantskapsmøte i FFO

VÅREN 2003

AV THOR HENRIKSEN, NESTLEDER I LUPE

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon, FFO, avholdt representantskapsmøte på Clarion Hotell Gardermoen i tiden 26.-28.03.2004. Det møtte 63 delegater fra 45 forskjellige organisasjoner. I tillegg møtte FFO's styre og administrasjon samt representanter fra fylkes-FFO, slik at forsamlingen bestod av ca 120 deltakere.

Fra LUPE møtte leder Ole Berntsen og nestleder Thor Henriksen.

Representantskapet møtes minst to ganger per år og er FFO's høyeste myndighet mellom kongressene som avholdes hvert annet år. Ved dette representantskapsmøte ble bl.a. følgende viktige saker behandlet:

- årsrapport for FFO 2003
- regnskap for FFO 2003
- retningslinjer for regionalt samarbeid
- ryddeoppjøret 2004
- krav til statsbudsjettet 2005
- samordning av Aetat, Trygdeetaten og Sosialtjenesten. (SATS)
- tilskuddsordningen

Det ble også avholdt tre seminarer om framtidens skole, pensjonssystemer og lobbypåvirkning /arbeid, der deltakerne kunne velge hvilket seminar de ønsket å følge.

Årsrapporten for 2003 viste at FFO hadde arbeidet med mange viktige saker. Som vanlig er arbeidet mot Stortinget, departementer og regjeringen om statsbudsjettet et prioritert område. Store ressurser blir derfor brukt til utredninger og beregninger, utarbeidelse av krav samt deltagelse i møter. Videre har FFO gitt uttalelser om diverse lovutkast og forskrifter til lover samt utarbeidet pressemeldinger om en rekke viktige saker.

Årsregnskapet for 2003 ga en god oversikt over FFO's økonomiske stilling. Regnskapet viste at det var god økonomistyring og at verdiene ble forvaltet på betryggende måte. Årsrapport og årsregnskap ble enstemmig godkjent.

Thor Henriksen er LUPE's mann på FFO's representantskap

Retningslinjer for regionalt samarbeid ble behandlet på FFO's kongress i november 2003. (Se Under LUPEN nr. 4/03). Det er meget viktig at FFO får på plass sine regionale ledd slik at disse kan forhandle med de Regionale Helseforetakene om tilbud til og krav fra alle aktuelle pasientgrupper og organisasjoner. Det ble vedtatt retningslinjer og samtidig at disse skulle evalueres etter at de hadde vært i bruk en periode.

Trygdeoppjøret 2004 er også en meget viktig sak for funksjonshemmede og kronisk syke. Både krav om økning av grunnbeløpet (G) samt tiltak for å få kompensert den underreguleringen av G som har foregått i mange år etter 1967 (se Under LUPEN nr. 4/03) ble enstemmig vedtatt.

Arbeide med krav til statsbudsjettet må være en kontinuerlig prosess, så allerede 22. januar 2004 leverte FFO 167 krav til 12 departementer. På representantskapsmøtet ble FFO gitt honnør for å ha tatt opp saker som gjaldt alle grupper funksjonshemmede samt "hertesaker" fra flere organisasjoner. LUPE mener kravene er gode og dekkende og håper at de fleste blir godtatt av myndighetene. Representantskapet gav full støtte til de innmeldte krav.

Det ble også en bred debatt om tilskuddsordningen til de funksjonshemmedes organisasjoner. Det er foreslått enomleg-

ging av nåværende ordning, som bl.a. vil redusere FFO's "paraplytilskudd" med 4 millioner kroner og disse midlene skulle disponeres på en annen måte. Både større og mindre organisasjoner i FFO mente at dette ville være en feil måte å foreta tildelingen på, da FFO er det faglig sterke og saklige talerør for alle organisasjoner for funksjonshemmede og kronisk syke. Representantskapet ba enstemmig FFO arbeide videre for at dagens ordning med "paraplytilskudd" måtte videreføres.

Funksjonshemmede og kronisk syke føler seg ofte som kasteballer mellom forskjellige etater når de søker hjelp og støtte. "det er ikke mitt bord, du får gå til ...kontoret i stedet" er ofte svaret som blir gitt. FFO har lenge arbeidet for at det skal bli: "en dør å gå inn gjennom" og innenfor denne døren skal det være personer med bred kompetanse og som skal møte alle med høflighet og respekt.

Foreløpig er ikke saken løst, men en utredning er ventet før sommeren 2004. FFO har et klart syn på hvordan systemet bør legges opp og virke, og saken vil bli fulgt opp på fremtidige representantskapsmøter.

LUPE's leder og nestleder fulgte seminaret om fremtidig pensjonsordning. Pensjonskommisjonen har levert sin innstilling om mulige ordninger, men dessverre synes det som kommisjonen kun har utredet alders- og tjenestepensjoner. Pensjoner til funksjonshemmede og kronisk syke er omtrent ikke nevnt. Seminardeltakernes enstemmige mening var at alle pensjoner må sees i sammenheng og FFO ble bedt om å arbeide videre med saken.

Som vanlig i FFO-fora, var alle sakene meget godt utredet og fremført. Representanter fra organisasjonene fikk god innsikt i problemer og utfordringer når sakene ble debattert og stemt over. Det sosiale miljø ble også godt tilrettelagt slik at deltakerne kunne utveksle meninger med representanter fra andre organisasjoner i pauser og ved måltidene.

VIKTIG SEIER

Opprettholder retten til spesialundervisning

Foreldre til funksjonshemmede barn får beholde den individuelle retten til spesialundervisning. Regjeringen avviser dermed Kvalitetsutvalgets forslag om å fjerne denne retten.

FFO har hele tiden protestert mot utvalgets forslag. Det var på en pressekonferanse 31. mars statsråd Kristin Clemet presenterte hovedpunktene i stortingsmel-

dingen om grunnopplæringen (St meld nr 30 (2003-2004) Kultur for læring). Statsråd Clemet utløste en lenge pågående spenning da hun slo fast at Regjeringen går inn for at retten til spesialundervisning skal opprettholdes. Stortingsmeldingen blir formelt lagt frem fredag 2. april. Statsråden presiserte likevel at det er et klart mål å redusere "dårlig" spesialundervisning, og at det vil komme en omfattende satsing på tilpasset opplæring, også i lærerutdanningen.

FFO BA STORTINGET SI NEI - til å frata FFO det statlige tilskuddet

På en høring i stortingets sosialkomité torsdag 12. februar ba FFOs leder Arnt Holte om at Stortinget avviste Regjeringens forslag om å frata FFO det statlige paraply-tilskuddet.

En rekke av FFOs medlemsorganisasjoner har også vært i Stortinget de siste dagene med det samme budskapet.

I Stortingsmelding 40 hevder departementet at flertallet av høringsuttalelsene støttet forslaget om at medlemsorganisasjonene

selv skal finansiere paraplyamarbeidet. FFO presiserte på høringen i Stortinget at i denne opptellingen regnes FFOs høringsuttalelse bare som én i departementets konklusjon, selv om FFO består av 65 medlemsorganisasjoner.

Andre paraplyorganisasjoner

Arnt Holte viste til at på frivillig sektor er det mange paraplyorganisasjoner det er naturlig for FFO å sammenligne seg med:

Norges Idrettsforbund, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Norsk Amatørteaterråd, Norsk Musikkråd, Friluftslivets Fellesorganisasjon og ACTIS Rusfeltets Samarbeidsorgan.

- Alle disse organisasjonene mottar driftsmidler fra staten og det er heller ingen diskusjon om å endre dette, sa Holte i Stortinget.

Små organisasjoner

Et annet argument som Holte fremhevet var at av FFOs 65 organisasjoner har 33 under 1.000 medlemmer.

Dette er små foreninger som representerer mennesker med sjeldne funksjonshemninger. Disse organisasjonene har liten erfaring med interessepolitisk arbeid og minst ressurser til å drive en aktiv interessepolitikk.

For denne gruppen organisasjoner representerer FFO-samarbeidet i realiteten deres eneste mulighet til å bli hørt og sikre at deres interesser ivaretas i beslutningsprosessene.

- Disse organisasjonene er uten egne ansatte og drives utelukkende av tillitsvalgte, med de begrensninger dette setter for arbeidet. Derfor går alle FFOs 33 småorganisasjoner imot Regjeringens forslag om å ta fra FFO det statlige driftstilskuddet, sa Holte.

SOSIALMINISTEREN PROVOSERER - nye egenandeler i omsorgsboliger

FFO er kraftig provosert over høringsnotatet fra Sosialdepartementet, hvor ulike modeller for brukerbetaling på pleie- og omsorgstjenester skisseres. Sosialminister Ingjerd Schou tar til orde for å innføre egenandel på hjemmesykepleie for beboere i omsorgsboliger med høy inntekt.

I dag betaler en beboer på sykehjem inntil 85% av pensjonen i generell egenbetaling. Beboere i omsorgsboliger betaler husleie og egenandel for konkrete tjenester som ytes. Nå vil sosialministeren at beboere med høye inntekter i omsorgsboliger skal betale egenandel på hjemmesykepleie. Dette reagerer FFO kraftig på.

- Nå har vi fått svaret på de kryptiske formuleringene som lå i stortingsmeldingen som Stortinget nå har til behandling. Sosialdepartementet vil ha mer brukerbetalning, sier assisterende generalsekretær Jarl Ovesen i FFO. Han varsler kamp mot det usolidariske forslaget.

- Det snakkes pent om at det som tjenes inn fra de rike skal gå til målrettede tiltak for dem som trenger det mest. Historien har vist at det ikke blir slik, se for eksempel på statsbudsjettet og egenandelspolitikken som ble foreslått i fjor, sier Jarl Ovesen.

Pasientane står sterkare

Pasientane sine rettar er styrka. Retten til fritt sjukehusval blir utvida og dei alvorlegast sjuke pasientane får ein frist for når dei skal bli behandla. Det er noko av resultatet av endringar i lova om pasientrettar.

Meininga er å styrka rettane til dei pasientane som treng behandling innan spesialisthelsetenesta, seier seniorrådgivar Ingvill Skogseth i Helse Vest.

Ho deltek i ei nasjonal arbeidsgruppe som ser på dei praktiske konsekvensane av lovendingane – og korleis desse skal gjennomførast i sjukehusa.

– Pasientane får no ein frist for kva tid behandlinga seinast skal vere i gong.

Fristen er fastsett individuelt, basert på pasienten sin situasjon. Den kan altså variere for ulike pasientar med same diagnose. Dersom fristen ikkje blir oppretthalden har pasienten rett til å få dekkja behandling ved eit privat sjukehus, eller i utlandet, forklarar Ingvill Skogseth.

Høgast prioritet

Men denne retten gjeld berre for den gruppa pasientar som etter lova har "rett til nødvendig helsehjelp" som det heiter. Etter dei som treng akutt hjelp, er dette den pasientgruppa som har høgast prioritet. Dette utifrå ei medisinsk-fagleg vurdering av kor alvorleg pasienten sin tilstand er, og muligheita for å betre denne med behandling. Pasientar som ikkje har "rett til nødvendig helsehjelp" skal òg få hjelp, men denne vil ikkje bli tidfesta. – Helse Vest har sett i gong eit arbeid med operasjonisering av prioriteringsforskrifta. Målet er at det skal bli tydeligare kven som får "rett til nødvendig helsehjelp" og kven som ikkje kjem innunder denne kategorien, opplyser Skogseth.

Fritt val blant dei private

Ordninga med fritt sjukehusval inneber at pasientar sjølve kan velje kor i landet dei vil bli behandla – ofte med utgangspunkt i å unngå lang ventetid. Også dei private kommersielle sjukehusa vil bli inkludert i denne ordninga. – Det betyr at pasientane fritt kan velje å bruke ein av dei private aktørane såframten denne har avtale med eit av dei regionale helseforetaka om behand-

ling av den aktuelle diagnosen, seier Skogseth. Ho opplyser at også dei barne- og ungdomspsykiatriske institusjonane (BUP) vil bli underlagt ordninga med fritt sjukehusval. Endringane i lova om pasientrettar blei vedtatt i Stortinget i desember i fjor og vil tre i kraft i løpet av andre halvdel av 2004.

Vel 5,5 millionar til brukarane

Helse Vest har fordelt vel 5,5 millionar kroner på 107 brukarorganisasjonar i Helseregion Vest.

2004-midlane skal gå til drift eller spesielle tiltak som organisasjonane set i verk.

Brukarorganisasjonane gjer eit viktig arbeid for medlemmene sine. Dei set i verk tiltak og tilbyr tenester som brukarane elles ikkje ville hatt tilgang til. Samarbeid mellom brukarorganisasjonane og det regionale helseforetaket er avgjerande for å vidareutvikle helse- og sosialtenestene. For at organisasjonane skal få tilskot til helsefremjande arbeid er det særskilte kriterier som må vere oppfylte. Blant anna kan ikkje midlane nyttast til reine sosiale tiltak.

Potten til brukarane er i år på 5 564 300 kroner. For 2003 blei 5 218 100 kroner fordelt. 136 organisasjonar søkte i år om tilskot frå Helse Vest, ni fleire enn i fjor.

Studiearbeid i LUPE

AV THOR HENRIKSEN, NESTLEDER I LUPE

LUPE søkte 29.10.03 om å bli medlem av Funksjonshemmedes Studieforbund (FS).

Vi har fått muntlig tilbakemelding fra FS om at vår søknad vil bli behandlet på FS's årsmøte 30.04.2004.

Det er meget stor sannsynlighet for at LUPE blir opptatt som medlem da vi allerede nå har fått varsel om å få til delt et oppstartingsbidrag på kr. 20.000

Som fullverdig medlem kan LUPE søke midler både til ordinære studietiltak og til studier som krever merutgift

ter til spesielle tiltak. Dett er for at alle grupper funksjonshemmede skal kunne delta på studietiltakene.

Spesielle kriterier er:

- behov for ledsager
- tilrettelegging i blindeskrift, lydformat eller videogram
- behov for døvetolk
- behov for helsepersonell pga medisinske faktorer
- annen spesielt kostnadskrevenne tilrettelegging

Styret i LUPE behandlet saken om studiearbeid på møtet 12-14.03.04 og vil gi ytterligere orientering etter at LUPE formelt er blitt medlem av FS.

Brukermedvirkning i det nye Utdanningsdirektoratet

Den 4. februar var det møte i Sentralt Brukerforum, og tema var brukermedvirkning i det nyopprettede Utdanningsdirektoratet, som fra 15. juni 2004 vil få hovedansvaret for kvalitetsutvikling og kvalitetsvurdering i skolen.

Utdanningsdirektoratet skal også ha sentrale forvaltningsoppgaver og få ansvaret for tilsyn. Direktoratet inkluderer det nåværende Læringscenteret og Statlig spesialpedagogisk støttesystem.

Petter Skarheim er nytilsatt direktør i direktoratet

 FORVENT LITT MER Botnaneset, 6900 FLORØ Tlf. 57 74 93 65	 Color Line	 NORSK TIPPING	 Sørkedalsv 8, 0369 OSLO Tlf. 22 96 20 00 - Fax. 22 96 22 79	
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	 Kyrre Grepps g 11 2821 GJØVIK Tlf. 61 13 70 00	A/S Nor-Trapp Bedriftsv. 8 1890 RAKKESTAD Tlf. 69 22 70 10 Fax. 69 22 70 21	Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk og Kraftverkene i Øvre Namosen Sjøfartsg 3 7736 STEINKJER Tlf. 74 15 02 00 Fax. 74 15 04 00
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	S.A.T.S 1671 KRÅKERØY Tlf. 69 34 18 66	Gudbrandsdal Steinindustri A/S 2635 TRETEN Tlf. 61 27 62 23 Fax. 61 27 68 09 Mobil 958 20 239	PRIOR ØSTFOLD EGGSENTRAL 1890 RAKKESTAD Tlf. 69 22 67 00
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	Havly Fiskarheim Havneg. 31 9991 BÅTSFJORD Tlf. 78 98 42 05 Fax. 78 98 34 81	AS Agra Industrier PB 4644 Sofienberg 0506 OSLO Tlf. 22 37 84 90 Fax. 22 37 80 47	Stiftelsen Blå Kors Fredrikstad Sandv. 15 1612 FREDRIKSTAD Tlf. 69 30 18 40 Fax. 69 30 18 41
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	Bjugn kommune 7160 BJUGN Tlf. 72 51 95 00 Fax. 72 51 95 01	Aaserud Møbler A/S Rolighetsv 9 1738 BORGENHAUGEN Tlf. 69 16 66 60 Fax. 69 16 67 73	Sæterdals Frisørsalong Skriev 16 1920 SØRUMSAND Tlf. 63 82 76 76
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	ASVO Fusa AS Eikelandsheiane 5640 EIKELANDSØSEN Tlf. 56 58 14 18 Fax. 56 58 10 66	Akershus Universitetssykehus Avd. for Voksenhabilitering 1474 NORDBYHAGEN Tlf. 67 92 78 80 Fax. 67 92 78 99	
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	Bondeungdomslaget i Oslo Rosenkrantz' g 8 0159 OSLO Tlf. 23 21 41 60 Fax. 23 21 41 61	Fred. Olsen & Co. Fred Olsens g 2, 0152 OSLO Tlf. 22 34 10 00 - Fax. 22 41 24 15	
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	Landskapsarkitekt MNLA Arne Olav Moen Biristrandv 294 2837 BIRISTRAND Tlf. 61 14 08 80 Fax. 61 14 08 81	T. Algrøy Aut. Installasjon AS 5357 FJELL Tlf. 56 33 62 40 - Fax. 56 33 53 19	Kragerø kommune Familie og Oppvekst 3791 KRAGERØ Tlf. 35 98 62 00
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	Alta Kraftlag a/l Markv. 46, 9510 ALTA Tlf. 78 45 09 00 Fax. 78 45 09 10	TPS Ingeniørfirma A/S Faret 10, 3251 LARVIK Tlf. 33 11 37 47 Fax. 33 11 37 41	Sykehuset Telemark HF 3710 SKIEN Tlf. 35 00 35 00 - Fax. 35 00 36 30
Det Nasjonale Aldershjem for Sjømenn Storg. 22, 3290 STAVERN Tlf. 33 16 53 50 Fax. 33 16 34 01	Ellengård Arbeidssenter Stoa, 4858 ARENDAL Tlf. 37 05 99 90 Fax. 37 05 99 91	Alta Kraftlag a/l Markv. 46, 9510 ALTA Tlf. 78 45 09 00 Fax. 78 45 09 10	TPS Ingeniørfirma A/S Faret 10, 3251 LARVIK Tlf. 33 11 37 47 Fax. 33 11 37 41	Sykehuset Telemark HF 3710 SKIEN Tlf. 35 00 35 00 - Fax. 35 00 36 30

ADRESSER OG TELEFONER:

Verv:	Navn:	Adresse	Telefon:	E-post:
<i>Landsstyret:</i>				
Leder:	Ole Kr. Berntsen	Leiknes, 9300 Finnsnes	77 84 56 21	olkrbe@online.no
Nestleder:	Thor Henriksen	Karl Andersensvei 149, 1086 Oslo	22 21 11 14	
Sekretær:	Ivar Tolstad	Larskåsvn. 36, 3676 Notodden	35 02 03 84	ivtol@online.no
Kasserer:	Helga Jørgensen	9302 Rossfjordstraumen	77 84 67 63	
Styremedlem:	Jostein Søreide	Saksarrinden 62, 5253 Sandsli	55 22 97 98	jossoer@frisurf.no
1. vararepr.:	Turid Jahren	Helleavn. 13, 2319 Hamar	62 52 26 25	pijahren@frisurf.no
2. vararepr.:	Astrid Aarø Engen	6146 Åheim	70 02 40 24	a-aaro@c2i.net
<i>Fylkesledere:</i>				
Oslo:	Margrethe M. Hjortnes	Korsvollbråten 19a, 0880 Oslo	22 23 27 34	
Hedmark og Oppland:	Tore Gulbraar	Chr. Bruunsgt. 11, 2300 Hamar	62 52 47 47	gulbraa@online.no
Telemark:	Gudrun Bergsland	Gulltunvn. 26, 3676 Notodden	35 02 02 30	
Rogaland:	Beathe Signy Hebnes	Kobbungsveien 18, 4085 Hundvåg	51 54 81 93	
Hordaland:	Jostein Søreide	Saksarrinden 62, 5253 Sandsli	55 22 97 98	jossoer@frisurf.no
Sogn og Fjordane:	Harald Hansen	Djupedalen, 6740 Selje	57 85 66 15	lupesfj@c2i.net
Møre og Romsdal:	Astrid Aarø Engen	6146 Åheim	70 02 40 24	a-aaro@c2i.net
Sør og Nord-Trøndelag:	Gerd Hestad	Nils Ryjordsvei 5, 7020 Trondheim	72 55 75 39	jbhestad@frisurf.no
Troms:	Ole Kr. Berntsen	Leiknes, 9300 Finnsnes	77 84 56 21	olkrbe@online.no
<i>Fylkeskontakter:</i>				
Agder:	Asbjørn Sandvik	Joåsveien 21, 4846 Arendal	37 01 22 64	as-sandv@online.no
Akershus:	Odd Myrland	Torvmyrveien 23, 1476 Rasta	67 90 41 99	odd.myrland@c2i.net
Vestfold:	Irene Hansen	N. Slottsgt. 5c, 3100 Tønsberg	33 31 46 63	
N. Trøndelag:	John Håve	Grindal, 7393 Rennebu	72 42 52 33	

VERV ET MEDLEM!

Du vet sikkert at LUPE får stats-tilskudd for hvert betalende medlem. Derfor trenger vi din støtte i form av medlemskap.

Vi trenger også din hjelp til å verve flere medlemmer. Dette gir oss økonomisk styrke til kursing av tillitsvalgte og medlemmer til en kamp for våre utviklingshemmedes rettigheter.

Start med dine nærmeste. De som står den utviklingshemmede nær, ansatte i boligen eller på dagsenteret, venter og bekjente. Som medlem støtter de en god sak og får fritt tilsendt vårt medlemsblad.

Medlemskontingenten er i 2004 kr. 150,-

Jeg har vervet:

Navn

Adresse

PostnrPoststed

Navn

Adresse

PostnrPoststed

Navn

Adresse

PostnrPoststed

Klipp ut og send talongen til:

Hans Nilsens Haugesgt. 44 B, 0481 Oslo

Med LUPE- trøya til Egypt

Stein og Tore Gulbraar dro i nov/des på en flott og interessant tur til Egypt. Nå skulle vi få se kongegravene, templene og ikke minst pyramidene og sfinksen som vi hadde hørt om fra vi gikk på folkeskolen.

Vi kan trygt anbefale en slik tur, men man bør sette av 14 dager. Kairo er jo en fantastisk by. Like stort inntrykk gjorde byene Luxor og Aswan med templer, statuer i kjempeformat og de veldige obeliskene. Dit nådde vi med cruise på Nilen som var en opplevelse i seg selv.

På bildet har vi stilt oss opp slik at de tre templene i Giza, en halv times biltur utenfor Kairo, skulle være godt synlig. Disse tre pyramidene ble oppført da det gamle riket nådde maktens høyde (2700 –2050 f.Kr.)

Den største av disse er Kheops-pyramiden, 146,6 meter høy og geometrisk perfekt. Dette var det høyeste byggverk verden kjente fram til oppføringen av Eiffeltårnet i 1889.

Pyramiden er bygd av 2,3 millioner blokker med en gjennomsnittsvekt på 2,5 tonn og fraktet til området over store avstander. Pyramidene inneholdt et gravkammer, men ble nok primært bygget for at kongen ville lage et evig minnesmerke over seg selv og den makt og rikdom han representerte.

T.G.

SFINKSEN

Det mest hemmelighetsfulle byggverket er allikevel Sfinksen. Den står fremdeles foran Keopspyramiden i Giza i Egypt. Ordet sfinks betyr «levende skulptur».

Sfinksen er 20 meter høy og 73,5 meter lang. Den ble meislet ut av ett stykke kalkstein som veier hundrevis av tonn! Det er det største kunstverk i verden som er laget av billedhoggere - og det er omtrent 4.500 år gammelt! De kunne lage kunstverk på den tiden også! Ingen vet hva slags redskaper de brukte for å lage den.

Siden sfinksen ligger i ørkenen har den vært dekket av sand mange ganger, og hver gang er den blitt gravet fram. I de siste 200 årene har den blitt gravet fram fire eller fem ganger.